

Kons Pilecki

Historia szkoły karaimskiej w Trokach

Awazymyz : pismo historyczno-społeczno-kulturalne Karaimów nr 3(20), 16

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

imów. Jak zauważył w swojej wypowiedzi minister kultury J. Juczka, bez tego elementu kulturalno-histycznego dziedzictwa Karaimów także wizerunek Litwy byłby niepełny i niekompletny. Jednak dla samych Karaimów przedstawia on przede wszystkim wartość duchową. Jest to nadzieja na odrodzenie, na kontynuację, na trwanie narodu. To właśnie wartości duchowe, odziedziczone po nauczycielach przekazujących w dawnych czasach wiedzę w midraszu, obok więzów krwi scalają nasz nieliczny naród, rozproszony dzisiaj po całej Europie. I jeśli nawet mamy obecnie nieco inne poglądy na pewne sprawy, to jesteśmy braćmi i siostrami, trwamy, potrafimy się porozumieć, a także – w konsekwencji – spróbować wspólnie wskrzesić przeszłość. I wtedy dom, cierpliwie oczekujący swoich troskliwych gospodarzy, powróci do pełni życia, a nasze życie rozbłyśnie nowymi barwami.

*Bolsun ałgyszlagan bu mijuszliargia!*¹

*Bijańcz da kuwancz tochtagej bu juwdia!*²

Tatiana Maszkiewicz
Troki

Historia szkoły karaimskiej w Trokach,

opracowana przez Innę Ławrynowicz i odczytana przez młode pociechy, Kamila, Simonę i Aidara przed uczestnikami uroczystego otwarcia szkoły.

W końcu XIV w. Wielki Książę Litewski Witold sprowadził Karaimów na Litwę i osadził w swojej stolicy, Trokach, między dwoma zamkami. Ulicę łącząca zamki – pierwszy na wyspie, drugi na półwyspie – z dawien dawna nazywano Karaimską. W XV w. ta zasiedlona część miasta otrzymała prawa miejskie. Przymuszczałnie wtedy właśnie wybudowano pierwszą kienesę i szkołę.

Najwcześniejszą wzmiankę o szkole karaimskiej w Trokach znaleziono w piśmie wojewody trockiego z dnia 24 września 1576 r., zaświadcującym prawomocność budowy. Specjalna komisja stwierdziła, że wzniesiony – z myślą o nauczaniu dzieci – przez Karaimów budynek, stoi na terenie będącym własnością gminy karaimskiej i nie narusza linii ulicy. Oryginał tego pisma, potwierdzony pieczęcią wojewody, przechowywany jest w bibliotece Litewskiej Akademii Nauk.

W dokumentach z XVII-XVIII w. wzmianki na temat szkoły spotykane są nader rzadko. Wiadomo jedynie, że w 1665 r. król polski Jan Kazimierz nadał Karaimom

przywilej odbudowy zrujnowanych w czasie wojen kienesy i szkoły. W 1794 r. podczas wielkiego pożaru miasta spaliła się kienesa i ucierpiała szkoła. Pieniądze na ich odbudowę gminie karaimskiej pożyczyci mieszkańcy Nowego Miasta¹.

Zarząd Duchowny trockich Karaimów uznawał kształcenie dorastającego pokolenia za jedno z ważniejszych zadań, dlatego też w 1869 r. postanowiono otworzyć szkołę religii dla dzieci. Nauczali tam karaimscy duchowni, a środki na opłacanie nauczycieli i utrzymanie szkoły pochodziły z dochodów za dzierżawę domu gminnego.

Według karaimskiej prasy w 1894 r. budynek szkoły został przebudowany. Troskę o losy budowy wziął na swoje barki wybitny działacz społeczny, hazzan i nauczyciel Słowa Bożego, Feliks Malecki. Dzięki pomocy finansowej państwa oraz własnym środkom gminy w 1897 r. otwarta została karaimska szkoła ogólnokształcąca z własną biblioteką. Wynagrodzenie nauczyciela przedmiotów ogólnych wypłacane było z budżetu państwa, a nauczyciela języka karaimskiego i religii – z budżetu gminy. Jednocześnie kształciło się tu 33 uczniów. Nauka była bezpłatna, trwała cztery lata.

Zrujnowaną w czasie I Wojny Światowej szkołę znowu trzeba było odbudowywać. W 1920 r. otwarto² w odremontowanym budynku państwową szkołę ogólnokształcąca dla dzieci karaimskich pod kierownictwem hazzana Szymona Firkowicza. W 1923 r. szkoła straciła status uczelni państwowej i budynek stał się dodatkowo ogniskiem życia społecznego i kulturalnego. Odbywały się tu zebrania gminy, wykłady uczonych, wieczory tematyczne, wystawiano spektakle. Oprócz szkoły działały koła zainteresowań: pań «*Katyn odzahy*», młodzieży «*Bir-baw*», Karaimskie Towarzystwo Sportowe «*Karaj idman birlihi*». W końcu na szkolnym podwórku urządzono boisko sportowe. Tu również znajdowało się mieszkanie, w którym przez lata pomieszkiwał hachan Seraja chan Szapszał.

Po II Wojnie Światowej budynek szkoły został upaństwowiony. Znajdował się w nim oddział ubezpieczeń społecznych, później oddział zarządu dróg, a w 1956 r. urządzono tu mieszkania.

W 1994 r. dzięki aktywnej działalności hazzana Michała Firkowicza budynek szkoły zwrócono gminie karaimskiej. Zwolniona częściowo przez mieszkańców szkoła stała się pierwszym współczesnym ogniskiem kulturalnego odrodzenia Karaimów, miejscem gminnych zebrań.

W 2006 r., po wysiedleniu ostatnich mieszkańców, rozpoczęła się rekonstrukcja budynku i w końcu, dom odzyskał dawny wygląd a naród karaimski – nadzieję.

Tłumaczenie z rosyjskiego Konstanty Pilecki

¹Błogosławione niech będą te kąty (słowa modlitwy karaimskiej odmawianej podczas poświęcania domu).

²Niech w domu tym rośnie radość (słowa modlitwy karaimskiej odmawianej podczas poświęcania domu).

¹Więcej o Nowym Mieście patrz: I. Jaroszyńska, Karaimska symbolika w herbie Nowego Miasta. Awazymyz 2008, z. 2, s. 19.

²Więcej o odbudowie szkoły patrz: R. Abkowicz, Wspomnienie. Awazymyz 1999, z. 1, s. 4–5.